

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MILLIY
HUNARMADCHILIKNING DASTLABKI MEXANIZMLARNI
RIVOJLANTIRISHDA SHARQONA KASBIY QADRIYATLAR
ASOSIDA TARBIYA BERISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI
VA AHAMIYATI**

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, Pedagogika va
psixologiya kaderasasi o'qituvchisi **Odinaboboyev Fazliddin Bahriddin o'g'li**
odinaboboyevf@dpi.uz*

<https://orcid.org/0009-0007-0995-2189>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirish jarayonida sharqona kasbiy qadriyatlar asosida tarbiya berishning mohiyati, mazmuni va ahamiyati yoritiladi. Hunarmandchilik orqali o'quvchilarda mehnatsevarlik, estetik did, sabr-toqat va milliy g'urur tuyg'ularini shakllantirishning samarali yo'llari tahlil qilinadi. Maqolada pedagogik yondashuvlar, amaliy mashg'ulotlar, ustoz-shogird an'analarining ta'limdagi o'rni va sharqona qadriyatlarning ahamiyati keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: milliy hunarmandchilik, sharqona qadriyatlar, kasbiy tarbiya, boshlang'ich ta'lim, mehnatsevarlik, estetik tarbiya.

Аннотация: В данной статье раскрывается сущность, содержание и значение воспитания на основе восточных профессиональных ценностей в процессе развития первоначальных механизмов народных ремёсел у учащихся начальных классов. Анализируются эффективные пути формирования у учащихся трудолюбия, эстетического вкуса, терпения и чувства национальной гордости через ремесленное обучение. В статье подробно освещаются

педагогические подходы, практические занятия, роль традиций наставничества и значение восточных ценностей в образовании.

Ключевые слова: народные ремёсла, восточные ценности, профессиональное воспитание, начальное образование, трудолюбие, эстетическое воспитание.

Annotation: This article explores the essence, content, and significance of education based on Eastern professional values in the process of developing the initial mechanisms of national craftsmanship among primary school students. It analyzes effective ways of fostering diligence, aesthetic taste, patience, and a sense of national pride through craftsmanship education. The article highlights pedagogical approaches, practical activities, the role of the master-apprentice tradition, and the importance of Eastern values in education.

Keywords: national craftsmanship, Eastern values, professional education, primary education, diligence, aesthetic education.

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodni milliy ruhda, o'z xalqining qadriyatlari va an'alariga hurmat ruhida tarbiyalash dolzarb masalaga aylandi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi – bu bolaning tafakkuri, didi, qiziqishlari va dunyoqarashi shakllanadigan davrdir. Shu bois o'quvchilarda milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirish, ularni mehnatsevarlik va ijodkorlikka yo'naltirish nafaqat kasbiy, balki ma'naviy-axloqiy tarbiyaning muhim yo'nalishidir. Sharq xalqlari qadimdan mehnatni ulug'lagan, ustoz-shogird an'anasini muqaddas qadriyat sifatida e'zozlagan. Shu asosda shakllangan kasbiy qadriyatlar yosh avlod tarbiyasida o'ziga xos ahamiyat kasb etadi.

Markaziy Osiyo mutafakkirlari tanqidiy fikrlash qobiliyatlari va amaliy kasbiy ta'limga urg'u beradigan yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish orqali mintaqa ta'lim tizimiga katta hissa qo'shdilar. Ushbu yondashuvlar iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun malakali ishchi kuchiga ehtiyoj va yanada

demokratik jamiyat zarurligi kabi mintaqadagi o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga javoban ishlab chiqilgan.

Markaziy Osiyo mutafakkirlari tomonidan ishlab chiqilgan asosiy pedagogik yondashuvlardan biri kompleks kasb-hunar ta'limi g'oyasidir. Ushbu yondashuv nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar va amaliy tajriba bilan uyg'unlashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Yondashuv o'quvchilarni zamonaviy ishchi kuchida muvaffaqiyat qozonishi uchun nazariy va amaliy bilimlar o'rtasidagi mutanosiblik zarur, degan ishonchga asoslanadi. Yondashuv asrlar davomida Markaziy Osiyo madaniyatining ajralmas qismi bo'lib kelgan shogirdlik va ish joyida o'qitish an'analariga tayanadi.

Markaziy Osiyo mutafakkirlari tomonidan ishlab chiqilgan yana bir asosiy pedagogik yondashuv faol ta'lim g'oyasi bo'lib, u o'quvchilarning o'zi bilim olishida faol ishtirok etishining muhimligini ta'kidlaydi. Bu yondashuv o'quvchilar bilimning passiv qabul qiluvchisi bo'lishdan ko'ra, o'quv jarayonida faol ishtirok etganda yaxshiroq o'rganadi, degan ishonchga asoslanadi.

Aynan sharq mutafakkirlaridan Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" asarida inson kamoloti, kasb-hunar egallash va mehnat madaniyatining axloqiy asoslari chuqur tahlil qilinadi. Muallifning fikricha, insonning haqiqiy baxti bilim, mehnat va odob orqali yuzaga chiqadi. U shunday yozadi:

"Bilim — insonni yuksaltiradi, mehnat esa unga sharaf baxsh etadi" [1;112-b.]. Mazkur g'oya hozirgi davr ta'lim jarayonida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga milliy hunarmandchilik asoslarini o'rgatish, ularni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash — aynan "Qutadg'u bilig"da ilgari surilgan hayotiy hikmatlarning amaliy ifodasidir. Sharqona kasbiy qadriyatlar orqali o'quvchilarda kasbga hurmat, ijodiy yondashuv va halollikni shakllantirish zamonaviy ta'limning ustuvor vazifasidir.

Zamonaviy olib borilayotgan tadqiqotlarda ham xususan, X.Shayxova va N.Nazarov o'z tadqiqotlarida ta'kidlaganidek, inson ma'naviy kamoloti — bu faqat axloqiy tarbiya natijasi emas, balki umuminsoniy qadriyatlar asosida shakllanadigan ichki ehtiyoj va ongli harakatdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikka qiziqish uyg'otish jarayonida ana shu ma'naviy qadriyatlar asosiy yo'naltiruvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Chunki o'quvchi xalq hunarmandchiligi bilan tanishar ekan, nafaqat amaliy ko'nikma hosil qiladi, balki qadimiy mehnatsevarlik, halollik, sabr-toqat kabi fazilatlarni ham o'zida mujassamlashtiradi.

X.Shayxova va N.Nazarovlar ta'kidlaganidek, “ma'naviy kamolotga erishish yo'lida inson o'z qadriyatlarini xalq madaniyati bilan uyg'unlashtirgan taqdirdagina haqiqiy barkamollikka erishadi” [2;45-bet]. Shu bois boshlang'ich ta'limda milliy hunarmandchilikni o'qitish jarayonida sharqona qadriyatlarni singdirish, o'quvchilarning kasbiy tarbiyasida barqaror motivatsiyani shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism. Milliy hunarmandchilik xalq madaniyatining asrlar davomida shakllangan bebaho boyligidir. U nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki insonda mehnatsevarlik, sabr-toqat va mas'uliyat tuyg'ularini shakllantiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun milliy hunarmandchilik elementlarini o'rganish ularning qo'l mehnati ko'nikmalarini, tasviriy didini, ijodkorlik qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, milliy naqshlar bilan tanishish, gilam naqshlarini chizish, loydan oddiy buyumlar yasash, matoga bezak solish, yog'ochdan o'yinchoqlar yasash orqali bolalar o'z xalqining san'atiga mehr qo'yadilar. Bu jarayon ularning milliy g'ururini oshiradi va o'zligini anglashga yordam beradi. Ammo kasbiy ta'lim va o'qitish tizimlari dastlab yaratilgan paytlarda, kasbiy pedagogika haqidagi munozaralar odatda umumiy ta'lim tamoyillaridan kelib chiqqan. Bugungi kunda ham kasbiy pedagogika go'yo “oralik maydonda” — ya'ni ta'lim muassasalarida o'qitilayotgan narsalar bilan ish joyida talab etiladigan ko'nikmalar orasida — joylashgandek. Ko'pincha

ish beruvchilar o'quv dasturi mazmuni muayyan kasbning amaliy talablariga yetarlicha mos kelmasligidan shikoyat qilishadi. [3;50-b.]. Bunga yechim sifatida esa aynan ta'lim oluvchini qiziqishlaridan kelib chiqib kelajak kasbiga mos ravishda hunarga yo'naltirish kabi noan'anaviy qarashlarni ilgari surishni ko'rsatish mumkin.

Sharq xalqlarining tarbiyaviy tizimi qadimiy ustoz-shogird an'analariga asoslanadi. Ustoz o'z shogirdiga nafaqat hunar, balki axloq, sabr, halollik, mas'uliyat kabi fazilatlarni ham singdirgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini hunarmandchilik ruhida tarbiyalashda aynan shu qadriyatlar zamonaviy pedagogik jarayonga uyg'unlashtirilishi lozim. Bunda quyidagi yondashuvlar samarali hisoblanadi:

- Ustoz-shogird an'anasi asosida o'quvchilarga hunar o'rgatish;
- Mahalliy ustalar bilan uchrashuvlar o'tkazish;
- "Ustozimdan hunar – hayotimga zafar" mavzusida amaliy mashg'ulotlar tashkil etish;
- Hunarmandchilik jarayonida xalq maqollari, hikmatlaridan foydalanish.

Bu yondashuvlar o'quvchilarni faqat hunar egallash emas, balki insoniy qadriyatlarga sodiq bo'lishga ham o'rgatadi.

Boshlang'ich ta'limda milliy hunarmandchilikni o'qitish jarayonini samarali tashkil etish uchun turli metodik yondashuvlardan foydalanish zarur. Avvalo, bu jarayon integrativ yondashuv asosida amalga oshiriladi, ya'ni mehnat, tasviriy san'at, texnologiya va ma'naviyat darslari o'zaro bog'liq holda olib boriladi. Shuningdek, loyiha asosida o'qitish usuli ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, o'quvchilar "Milliy bezakli buyum yasaymiz" nomli loyiha doirasida turli materiallardan foydalangan holda amaliy ish bajarishlari mumkin. Natijada bolalarda ijodkorlik, mustaqil fikrlash va mehnatni qadrlash ko'nikmalari rivojlanadi.

Bundan tashqari, o'qituvchi o'quvchilarda motivatsiyani kuchaytirish uchun xalq ustalari, san'atkorlar bilan uchrashuvlar tashkil etishi, milliy bayramlarda hunarmandchilik ko'rgazmalarida ularning ishtirokini ta'minlashi lozim. Bu orqali bolalar o'z mehnatining natijasini ko'radi, o'ziga ishonch ortadi va ijodiy faoliyatga rag'bat paydo bo'ladi.

Sharqona qadriyatlar insonni komil shaxs sifatida shakllantirishga qaratilgan. Bu qadriyatlarga ehtirom, mehnatsevarlik, sabr-toqat, halollik, kattalarga hurmat, tabiatga mehr, va mehnatni qadrlash kiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu qadriyatlarni singdirish o'quv jarayonining tabiiy qismiga aylanishi kerak. Masalan, hunarmandchilik mashg'ulotlarida "Mehnat go'zallik manbai", "Qo'lda yaratilgan san'at" kabi mavzular orqali bolalarga estetik va axloqiy saboqlar beriladi. Bu orqali ularning kasbiy motivatsiyasi kuchayadi, milliy o'zlik va vatanparvarlik tuyg'ulari rivojlanadi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy hunarmandchilikning dastlabki mexanizmlarini rivojlantirish orqali ularda mehnatsevarlik, sabr-toqat, estetik did, ijodkorlik kabi fazilatlarni shakllantirish mumkin. Sharqona kasbiy qadriyatlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchining nafaqat amaliy, balki ma'naviy rivojiga ham xizmat qiladi. Bunday yondashuv kelajakda kasbiy jihatdan yetuk, milliy ruhda tarbiyalangan, Vatanga sadoqatli yosh avlodni voyaga yetkazishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yusuf Xos Hojib. Kutadg'u bilig. - Toshkent: Yulduzcha, 1990. - 112 b.
2. Shayxova X., Nazarov N. Umuminsoniy qadriyatlar va ma'naviy kamolot. - Toshkent: Fan, 1992. - 45 b.
3. Bahridin o'g'li, O. F. (2025). Individual Practical Forms and Means of Improving Vocational Education Through Developing the Initial Mechanisms of National Craftsmanship in Primary Grade Students. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 5(01), 49-51.

4. O'G'Li, O. F. B. (2024). SHARQ MUTAFAKKIRLARINING HUNARMANDCHILIK ASOSIDA KASBIY TARBIYA BERISH HAQIDAGI QARASHLARI. Eurasian Journal of Academic Research, 4(7S), 526-529.
5. Norqulova M. Milliy hunarmandchilik – xalq ma'naviyatining durdonasi. – “Ta'lim va tarbiya”, 2021.
6. UNESCO. Traditional craftsmanship as intangible cultural heritage. – Paris, 2020.